

Etusivu>Oikeudenkäyntimenettely>Siviilioikeudelliset menettely>Minkä valtion tuomioistuin on toimivaltainen?

Minkä valtion tuomioistuin on toimivaltainen?

Saksa

Saksan tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta määräytyy joko asiaa koskevien Euroopan unionin säädösten tai kansainvälisen siviiliprosessioikeuden (ml. kansainväliset sopimukset) nojalla. Tässä vastataan ainoastaan kansallista toimivaltaa koskeviin kysymyksiin.

1 Onko otettava yhteyttä yleiseen siviilituomioistuimeen vai erityistuomioistuimeen (esimerkiksi työtuomioistuimeen)?

Saksassa yksityisoikeudelliset riita-asiat käsitellään kahdessa eri tuomioistuintyyppissä: siviilituomioistuimissa (*Zivilgericht*) ja työtuomioistuimissa (*Arbeitsgericht*).

Työtuomioistuimet ovat toimivaltaisia kaikissa työntekijöiden ja työnantajien välisissä yksityisoikeudellisissa riita-asioissa sekä työmarkkinaosapuolten välisissä riita-asioissa. Työtuomioistuinten muu toimivalta käy ilmi työtuomioistuinlain (*Arbeitsgerichtsgesetz*, ArbGG) 2 ja 2a §:stä. Ne ovat ArbGG:n 5 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan toimivaltaisia myös työntekijään rinnastettavien henkilöiden ja heidän toimeksiantajiensa välisissä riita-asioissa. Kaikki muut yksityisoikeudelliset riita-asiat kuuluvat siviilituomioistuinten toimivaltaan. Siviilituomioistuimet ovat osa yleistä tuomioistuinjärjestelmää (*ordentliche Gerichtsbarkeit*).

2 Jos yleinen tuomioistuin on toimivaltainen (ts. asian käsittely kuuluu tällaiselle tuomioistuimelle), miten saan selville, mihin tuomioistuimeen minun on otettava yhteyttä?

2.1 Onko olemassa alempia ja ylempiä yleisiä siviilituomioistujia (esim. kärjäoikeus ja hovioikeus)? Jos on, mikä tuomioistuin on toimivaltainen minun asiassani?

Ensimmäisen asteen siviilituomioistujia ovat kärjäoikeudet (*Amtsgericht*) ja osavaltion alioikeudet (*Landgericht*).

1. Kärjäoikeudet ovat periaatteessa toimivaltaisia yksityisoikeudellisissa riita-asioissa, kun riita-asian kohteen arvo on enintään 5 000 euroa ja kun *Landgericht*-alioikeudella ei ole yksinomaista toimivaltaa (*Gerichtsverfassungsgesetz* – GVG:n 23 §:n 1 momentti).

Riita-asian kohteen arvosta riippumatta kärjäoikeuksilla on lisäksi yksinomaista toimivaltaa seuraavasti (GVG:n 23 ja 23a §):

Kärjäoikeudet ovat toimivaltaisia riita-asioissa, jotka koskevat asuinhuoneistojen vuokraamiseen tai tällaisen vuokrasuhteen voimassaoloon perustuvia vaateita (GVG:n 23 §:n 2 momentin a kohta).

Lisäksi kärjäoikeuksilla on yksinomainen toimivalta perheoikeudellisissa asioissa ja hakemusasioissa (GVG:n 23a §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta).

Kärjäoikeuksien muu yksinomainen toimivalta perustuu GVG:n 23 §:n 2 momentin b–d ja g kohtaan.

2. *Landgericht*-oikeudet ovat toimivaltainen ensimmäinen oikeusaste kaikissa sellaisissa yksityisoikeudellisissa riita-asioissa, joita ei ole ohjattu kärjäoikeuksiin, ja erityisesti, kun riita-asian kohteen arvo ylittää 5 000 euroa.

GVG:n 71 §:n 2 momentin mukaan *Landgericht*-oikeudella on riita-asian kohteen arvosta riippumatta yksinomainen toimivalta erityisesti

- verohallintoa vastaan virkamieslakien nojalla nostetuissa kanteissa,
- kanteissa, jotka perustuvat julkisia pääomamarkkinoita koskevien tietojen antamisen laiminlyöntiin tai virheellisten tai harhaanjohtavien tietojen antamiseen, virheellisten tai harhaanjohtavien julkisia pääomamarkkinoita koskevien tietojen käyttöön tai siihen, että on jätetty ilmoittamatta, että julkisia pääomamarkkinoita koskevat tiedot ovat virheellisiä tai harhaanjohtavia.
- riidoissa, jotka koskevat siviililain (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB) 650a §:ssä tarkoitettujen rakennuttamissopimusten yhteydessä tilaajan oikeutta määrätä muutoksista ja tästä seuraavaa rakennusyrityksen vaatimusta muuttaa maksettavaa korvausta
- viranomaisten vastuuta koskevissa kanteissa.

Landgericht-oikeuksiin voidaan perustaa kauppa-asioita käsitteleviä jaostoja (GVG:n 93 §). Jaostot ovat toimivaltaisia muun muassa liikkeenharjoittajia vastaan esitetyissä yksityisoikeudellisissa vaateissa sekä vekseli- ja sekkelainsäädäntöön liittyvissä riita-asioissa. GVG:n 95 § sisältää tyhjentyvän luettelon jaostojen toimivallasta. Jos kantaja haluaa, että hänen asiansa viedään kauppa-asioita käsittelevään jaostoon, hänen on esitettävä kannekirjelmässään vastaava anomus (GVG:n 96 §:n 1 momentti).

2.2 Alueellinen toimivalta (Onko kaupungin A vai B tuomioistuin toimivaltainen minun asiassani?)

2.2.1 Alueellisen toimivaltaisuuden pääsääntö

Saksassa sovelletaan siviiliprosessilakiin (*Zivilprozessordnung* – ZPO) sisältyvien toimivaltaa koskevien säännösten (12–18 §) mukaisesti periaatetta, jonka mukaan alueellinen toimivalta määräytyy vastaajan asuinpaikan mukaan. Sellaisen henkilön osalta, jolla ei ole kotipaikkaa, alueellinen toimivalta määräytyy Saksassa olevan oleskelupaikan mukaan, tai jos sellaista ei ole, viimeisimmän asuinpaikan mukaan (ZPO:n 16 §). Oikeushenkilön osalta se määräytyy kotipaikan mukaan (ZPO:n 17 §).

2.2.2 Poikkeuksia pääsäännöstä

2.2.2.1 Missä tapauksissa voin valita vastaajan asuinpaikan tuomioistuimen (pääsäännön mukaan määräytyvä tuomioistuin) ja jonkun muun tuomioistuimen välillä?

Tietyissä kannetyypeissä kantaja voi vaihtoehtoisesti valita toimivaltaiseksi tuomioistuimeksi (erityinen, ei-yksinomainen toimivalta) muun kuin vastaajan asuinpaikan tuomioistuimen. Esimerkkejä:

* Sopimussuhdetta ja sen voimassaoloa koskevissa riita-asioissa voidaan toimivaltaiseksi valita myös sen paikan tuomioistuin, jossa riita-asian kohteena oleva velvoite on suoritettava (suorituspaikan erityistoimivalta, ZPO:n 29 §:n 1 momentti). Suorituspaikkaa koskeva sopimus on prosessin kannalta olennainen ainoastaan, kun osapuolet kuuluvat henkilöryhmään, jolla ZPO:n 38 §:n 1 momentin mukaan on valtuudet tehdä toimivaltaa koskevia sopimuksia (vrt. jäljempänä kohta 2.2.2.3).

Sopimussuhteen käsitteen piiriin kuuluvat velvoitteen tyyppistä riippumatta kaikki velvoiteoikeudelliset sopimukset. Tätä sovelletaan myös tapauksiin, joissa työtuomioistuin on toimivaltainen.

* Vahinkovastuukanteissa on toimivaltainen myös se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä asianomainen vahinko on tapahtunut (ZPO:n 32 §).

* Tieliikennelakiin (*Straßenverkehrsgesetz*, StVG) perustuvissa kanteissa toimivaltainen on myös tuomioistuin, jonka alueella vahinkoa aiheuttanut tapahtuma eli liikenneonnettomuus on sattunut (StVG:n 20 §).

* Rikoksen uhri voi rikosoikeudellisen menettelyn aikana esittää tuomioistuimelle, jossa kanne on nostettu, hakemuksia vedotakseen rikokseen liittyviin varallisuusoikeudellisiin seikkoihin (rikosprosessilain (*Strafprozessordnung*, StPO) 403 ja 404 §:n mukainen adheesiomenettely).

* Tuomioistuinten alueellinen toimivalta määräytyy avioeroa koskevissa menettelyissä perhe- ja hakemuslainkäyttöasioissa noudatettavasta menettelystä annetun lain (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, FamFG) 122 §:n mukaan. Sen mukaan alueellinen toimivalta on yksinomaisesti sillä kärjäoikeuden jaostona toimivalla perheasiain tuomioistuimella (*Familiengericht*), jonka tuomiopiirissä toisen puolison ja puolisoitten yhteisten alaikäisten lasten tavanomainen oleskelupaikka (tosiasiallinen asuinpaikka) on. Jos tällaista oleskelupaikkaa ei ole asian vireilletulon hetkellä (hakemuksen tiedoksi), asiassa on yksinomaisesti toimivaltainen se perheasiain tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä toisella puolisoilla ja osalla puolisoitten yhteisistä alaikäisistä lapsista on tavanomainen oleskelupaikka, edellyttäen, että yhteisiä lapsia ei asu toisen puolison kanssa. Jos toimivaltaa ei voida määrittää edellä mainitulla perusteella, yksinomaisesti toimivaltainen on se perheasiain tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä aviopuolisoilla on viimeksi ollut tavanomainen yhteinen oleskelupaikka, edellyttäen että toisella aviopuolisoista on asian vireilletulon hetkellä (ks. edellä) siellä edelleen tavanomainen oleskelupaikka. Jos näin ei ole, ratkaiseva peruste on vastaajan tavanomainen oleskelupaikka, jos hänellä sellainen on Saksassa; jos ei ole, ratkaiseva peruste on hakijan tavanomainen oleskelupaikka.

Jos toimivaltaa ei voida määrittää vielä tälläkään perusteella, yksinomaisesti toimivaltainen on Berlin–Schönebergin kärjäoikeuteen kuuluva perheasioita käsittelevä tuomioistuin.

* Elatusasioissa alueellinen toimivalta määräytyy FamFG:n 232 §:n mukaan. Avioeroasian ollessa vireillä yksinomainen toimivalta puolison ja lasten elatuksen osalta on sillä tuomioistuimella, jossa avioliittoasia on tai oli ensimmäisessä oikeusasteessa vireillä.

Jos avioeroasia ei ole enää vireillä, alaikäisen lapsen tai vastaavassa asemassa olevan lapsen elatusasiassa on yksinomainen toimivalta sillä tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä lapsella tai sillä vanhemmista, jolla on oikeus toimia alaikäisen puolesta, on tavanomainen oleskelupaikka. Tämä ei koske lapsen tai vanhemman ulkomailla olevaa tavanomaista oleskelupaikkaa.

Kaikkissa muissa elatusasioissa (esim. lastenlasten, vanhempien tai yksinhuoltajaäitien elatusasioissa) sovelletaan yleisiä säännöksiä, eli ratkaiseva peruste on vastaajan tavanomainen oleskelupaikka. Joissakin erikoistapauksissa on FamFG:n 232 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan mahdollisuus valita tuomioistuin.

* Sama pätee FamFG:n 152 §:n mukaan myös huoltajuutta ja tapaamisoikeutta koskeviin menettelyihin, eli jos avioero on vireillä, sama tuomioistuin on näissäkin menettelyissä toimivaltainen. Jos avioeroasiaa ei ole vireillä, ratkaiseva peruste on lapsen tavanomainen oleskelupaikka. Toimivalta määräytyy ensi sijassa sen päivän mukaan, jona asia viedään oikeuteen.

2.2.2.2 Missä tapauksissa minun on valittava muu kuin vastaajan asuinpaikan (pääsäännön mukaan määräytyvä) tuomioistuin?

Jos laissa säädetään nimenomaisesti, että jokin tuomioistuin on yksinomaisesti toimivaltainen, kyseisellä tuomioistuimella on etusija kaikkiin muihin tuomioistuihin nähden, eli kanne voidaan (hyväksyttävästi) nostaa ainoastaan yksinomaisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Yksinomaisista toimivaltaisista tuomioistuimista säädetään siviiliprosessilaissa mutta myös erityislaeissa (esim. FamFG:n 122 §).

Jos kanne koskee kiinteistöä tai kiinteistöön verrattavaa oikeutta (esimerkiksi perittyä rakennusoikeutta), tietyissä tapauksissa toimivalta on tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä riita-asian kohde sijaitsee: tämä koskee omaisuuskanteita ja kanteita, jotka perustuvat kiinteistöihin liittyviin rasitteisiin, riita-asioita, jotka koskevat kiinteistöihin liittyvistä rasitteista vapautumista, omistusoikeuskanteita, kanteita rajankäynnin toimittamiseksi sekä jakokanteita (ZPO:n 24 §).

Tilojen vuokrasuhteeseen tai vuokrasuhteen voimassaoloon perustuvissa riita-asioissa yksinomainen toimivalta on tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä vuokratut tilat sijaitsevat (ZPO:n 29a §:n 1 momentti). Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta tilapäiseen käyttöön tarkoitettuihin vuokra-asuintiloihin (loma-asuintoihin, hotellihuoneisiin jne.), yksittäisille vuokralaisille tarkoitettuihin kalustettuihin tiloihin eikä virkatoimintaan tarkoitettuihin taloihin ja tiloihin (ZPO:n 29a §:n 2 momentti).

Saksassa sijaitsevan laitoksen omistajaa vastaan nostetuissa kanteissa, joissa haetaan korvausta ympäristövaikutuksesta johtuvasta vahingosta, on yksinomaisesti toimivaltainen tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä laitokseen liittyvä ympäristövaikutus tapahtui (ZPO:n 32a §).

Vahingonkorvauskanteissa, jotka perustuvat julkisia pääomamarkkinoita koskevien tietojen antamisen laiminlyöntiin tai virheellisten tai harhaanjohtavien tietojen antamiseen taikka arvopapereiden ostoa ja merkintää koskevan lain (*Wertpapiererwerbs- und Übernahmegesetz*) mukaisesti tehtyyn tarjoukseen perustuvan sopimuksen täytäntöönpanoon, yksinomainen toimivalta on asianomaisen arvopapereiden liikkeeseenlaskijan, asianomaisen muita omaisuuseriä koskevan tarjouksen tekijän tai kohdeyhtiön kotipaikan tuomioistuimella, jos kotipaikka on Saksassa, ja liikkeeseenlaskija, tarjouksen tekijä tai kohdeyhtiö on vähintään kanssavastaajana (ZPO:n 32b §).

Maksusuoritusmääräystä koskevassa menettelyssä yksinomaisesti toimivaltainen on kärjäoikeus (*Amtsgericht*), jonka tuomiopiirissä hakijalla on yleinen oikeuspaikka eli tavanomainen asuinpaikka tai, jos kyseessä on oikeushenkilö, kotipaikka (ZPO:n 689 §:n 2 momentin 1 virke). Jos hakijalla ei ole Saksassa yleistä oikeuspaikkaa, yksinomaan toimivaltaisena tuomioistuimena toimii *Weddingin kärjäoikeus Berlinissä*. Tätä sovelletaan myös, jos muissa säännöksissä määrätään yksinomaisesti toimivallasta muulla tavoin.

Pakkotäytäntöönpanomenettelyissä yksinomaisesti toimivaltainen on täytäntöönpanevana tuomioistuimena kärjäoikeus, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpanon on määrä tapahtua tai se on tapahtunut (ZPO:n 764 §:n 2 momentti ja 802 §). Jos kyseessä on saatavien tai muiden omistusoikeuksien pakkotäytäntöönpano, toimivalta on kärjäoikeudella, jonka tuomiopiirissä velallisella on asuinpaikka (ZPO:n 828 §:n 2 momentti). Kiinteän omaisuuden pakkohuutokaupan tai pakkohallinnon osalta yksinomaisesti alueellisesti toimivaltainen on täytäntöönpanevana tuomioistuimena kärjäoikeus, jonka tuomiopiirissä kiinteistö sijaitsee (Saksan pakkohuutokauppa- ja pakkohallintolain (*Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung*, ZVG) 1 §:n 1 momentti ja 146 §, ZPO:n 802 ja 869 §).

Jos vedotaan pakkotäytäntöönpanon kohteena olevan esineen luovutuksen estävään kolmannen osapuolen oikeuteen, yksinomainen toimivalta on tuomioistuimella, jonka tuomiopiirissä pakkotäytäntöönpano toteutetaan (ZPO:n 771 §).

Ensimmäisen oikeusasteen prosessituomioistuimella on toimivalta määrätä tietyn teon suorittamisesta, sietämisestä tai suorittamatta jättämisestä, jos kyseessä on teko, jota kolmas ei voi suorittaa (ZPO:n 894, 895, 888 ja 890 §). Ensimmäisen oikeusasteen prosessituomioistuimella on toimivalta myös kanteissa, jotka koskevat tuomioissa esitettyä vaatimusta itseään (ZPO:n 767 §).

2.2.2.3 Voivatko asianomaiset valita tuomioistuimen, joka normaalisti ei olisi toimivaltainen?

a) Sopimukset

Siviiliprosessilaissa säädetään mahdollisuudesta tehdä oikeuspaikkasopimuksia. ZPO:n 38 §:n 1 momentin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimesta, jolla sinänsä ei ole toimivaltaa, voidaan tehdä toimivaltainen osapuolten nimenomaisella tai hiljaisella sopimuksella, kun osapuolet ovat liikkeenharjoittajia, julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä tai julkisoikeudellisia erityisrahastoja. Ensimmäisen asteen tuomioistuimen toimivallasta voidaan sopia myös, kun vähintään yhdellä osapuolista ei ole yleistä oikeuspaikkaa Saksassa (ZPO:n 38 §:n 2 momentti). Viimeksi mainitussa tapauksessa sopimus on tehtävä kirjallisesti tai – jos se tehdään suullisesti – vahvistettava kirjallisesti. Jos yhdellä osapuolista on yleinen oikeuspaikka Saksassa, voidaan Saksassa valita tuomioistuimeksi vain sellainen, jonka tuomiopiirissä kyseisellä osapuolella on yleinen oikeuspaikka tai jonka tuomiopiiriin on perustettu erityinen oikeuspaikka.

ZPO:n 38 §:n 3 momentin mukaan toimivaltaa koskeva sopimus voidaan hyväksyä vain, jos se tehdään nimenomaisesti ja kirjallisesti riita-asian syntymisen jälkeen tai kattamaan mahdollisuuden, jossa tuleva vastaaja sopimuksen tekemisen jälkeen siirtää kotipaikkansa tai tavanomaisen oleskelupaikkansa ulkomaille tai jossa tulevan vastaajan kotipaikka tai tavanomainen oleskelupaikka kanteen nostamisen ajankohtana ei ole tiedossa.

Toimivaltaa koskeva sopimus edellyttää aina, että se koskee tiettyä oikeussuhdetta ja siihen perustuvia riita-asioita; muutoin sopimus on mitätön (ZPO:n 40 §:n 1 momentti). Toimivaltaa koskevaa sopimusta ei hyväksytä myöskään, jos kyseessä on muu kuin varallisuus oikeudellinen vaade, joka on tuotu käräjäoikeuteen ottamatta huomioon riita-asian kohteen arvoa. Toimivaltaa koskevaa sopimusta ei voida tehdä myöskään, kun lain mukaan on voimassa yksinomainen toimivalta (ZPO:n 40 §:n 2 momentti).

Validoitu toimivaltaa koskeva sopimus on tuomioistuimia sitova; sopimuksen sisällöstä riippuu, onko tuomioistuimen toimivalta yksinomainen.

b) Riitauttamaton kuuleminen

Ensimmäisen asteen tuomioistuimen toimivalta voidaan perustaa myös siten, että vastaaja esittää suullisia näkökantoja pääasiassa ottamatta esille kysymystä toimivallan puuttumisesta (ZPO:n 39 §). Käräjäoikeudessa nostetuissa kanteissa tämä oikeusvaikutus saadaan ainoastaan, jos tuomioistuin on antanut tästä osoituksen (ZPO:n 504 §).

Toimivaltaa ei kuitenkaan voida perustaa siten, että näkökantoja esitetään riitauttamatta pääasiassa, jonka osalta toimivaltaa koskevaa sopimusta ei voitaisi hyväksyä (ks. edellä; tämä koskee muita kuin varallisuus oikeudellisia riita-asioita ja yksinomaista toimivaltaa).

3 Silloin kun erityistuomioistuimet ovat toimivaltaisia, miten saan selville, mihin tuomioistuimeen minun pitää ottaa yhteyttä?

Työtuomioistuinlain (*Arbeitsgerichtsgesetz*, ArbGG) 2–3 §:n mukaiseen työtuomioistuimen erityiseen toimivaltaan liittyy erityispiirteitä paitsi asiallisen toimivallan osalta myös alueellisen toimivallan osalta.

ArbGG:n 2 §:ssä tarkoitettujen tuomioon johtavien menettelyjen osalta viitataan ensin siviiliprosessilain (ZPO) 12–40 §:ssä oleviin yleisiin sääntöihin (ZPO:n 46 §:n 1 momentti). ArbGG:n 48 §:n 1a momentissa säädetään kuitenkin työskentelypaikan tuomioistuimen erityistoimivallasta (vrt. kohta 2.2.2.1), jossa kanteen myös voidaan nostaa. Oikeuspaikkasopimuksiin sovelletaan yleisiä sääntöjä, kuten edellä kohdassa 2 on kuvattu. On kuitenkin huomattava, että ArbGG:n 48 §:n 2 momentin mukaan työmarkkinaosapuolilla on tietyissä riita-asioissa oikeus ZPO:n 38 §:n 2 ja 3 momenttia noudattamatta antaa toimivalta tuomioistuimelle, joka ei ole alueellisesti toimivaltainen.

ArbGG:n 2a §:ssä tarkoitettujen päätöksen johtavien menettelyiden osalta ArbGG:n 82 §:n 1 momentissa säädetään, että yksinomainen toimivalta on yrityksen toimipaikan tai kotipaikan tuomioistuimella.

Päivitetty viimeksi: 27/07/2022

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.